

ЧЕРНУШКА ІВАН,

здобувач кафедри філософії Рівненського державного університету, м. Рівне

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОГО РЕЛІГІЄЗНАВЧОГО ВИВЧЕННЯ АДВЕНТИЗМУ

У статті здійснений аналіз теоретичних і методологічних праць українських релігієзнавців та зарубіжних учених і теологів, що дозволило виділити особливості пізньомодерного й постмодерного типів протестантизму загалом та адвентизму зокрема. Досліджено, що для світового адвентизму характерною є внутрішня боротьба між пізньомодерним і постмодерним типами християнства. Доведено, що адвентизм в Україні є різновидом пізньомодерного християнства із окремими рисами постмодерних практик.

Ключові слова: адвентизм; модерн; постмодерн; пізньомодерне християнство; наратив; постлібералізм; постконсерватизм.

Постановка проблеми. Сучасне релігієзнавство, зокрема українське, зосереджує увагу на трансформаціях протестантизму, які відбуваються сьогодні завдяки утвердженню нової епохи в історії людства та християнства - постмодернізму. Нові тенденції, характерні для постмодернізму, проявляються в ряді протестантських організацій у тенденціях релятивізму, нового лібералізму, різкій зміні ідентичності. Деякі протестантські церкви й об'єднання реагують на постмодерн і характерний для цієї епохи релятивізм намаганнями зберегти традицію через розвиток фундаменталізму. Останній варіант вибирають усе менше навіть консервативних церков. Частіше ті, хто не бажає піддаватися духу релятивізму й займати позиції лібералізму, стають прихильниками обмеженої модернізації і діють так, ніби людство й церкви об'єктивно все ще існують у добу пізнього модерну.

Г. Кюнг пояснює різницю парадигм між церквами доби постмодернізму й церквами, які діють у межах стереотипів пізнього модерну, у такий спосіб. "Постмодерні" церкви переконані в неможливості формувати та наві'язувати систематичні доктрини, сповідують пріоритет практики й досвіду відносно теорії та догматичного богослов'я. За Г. Кюнгом, християнином вважається той, хто дає загальну згоду на визнання існування Бога та власну належність до релігійної спільноти, а особистий теоретичний світогляд вірного може бути дуже далеким від норм традиційного врівнення. У методах проповіді та місіонерства ставка робиться на загальний процес залучення до релігійного життя під час неформального діалогу церкви та світу, в якому вірні свідчать про власний досвід та його переваги. Церкви "пізнього модерну" переконані в необхідності систематичного віросповідання, існування твердих норм теорії та практики. Ці норми можуть модернізуватися, але не релятивізуватися [11, с. 260-401; 13, с. 200-220]. Залучення нових вірних до церков мислиться як справа, що вимагає нових технологій проповіді та місіонерства, які можуть бути чудодійним засобом для розвитку християнства. Норми теорії та практики релігійного життя й проповіді співвідносять не лише з Біблією, а й із досвідом спільноти, який відіграє ту роль, яка в науках відводиться експерименту. Пізньопротестантські спільноти, до яких належить адвентизм, коливаються між пізньомодерним і постмодерним стилем життя та проповіді

як між двома парадигмами. Зсув парадигми відбувається поступово, і релігієзнавство має об'єктивно ставитися як до тих, хто перейшов на позиції постмодерного мислення й практики, так і до тих, хто залишається на позиціях пізнього модерну [10, с. 29-30].

Аналіз досліджень та публікацій. Українські релігієзнавці Ю. Чорноморець та Г. Христокін відзначають, що для трьох періодів розвитку християнських теорій та практик характерними є різні гносеологічні установки та онтологічні картини. Домодерна теологія має космоцентричний характер, Бог мислиться як пізнаваний переважно через пізнання об'єктивного світу. Надприродне одкровення добуває й прояснює ту систему знань, які створені космоцентричною метафізикою в добу патристики та епоху схоластики. Модерна теологія від М. Лютера до Ф. Шлейєрмахера і від Ф. Шлейєрмахера до Р. Бульмана критерієм релігійної істини виставляє акти суб'єкта: віру, інтуїтивні, екзистенційні переживання, причетність до трансцендентного тощо. Бог у межах цієї теології - предмет суб'єктивних переживань особистості, яка прагне до абсолютного достовірного досвіду. Теологія доби постмодерну вважає, що істина про Бога може проявитися лише під час діалогу вірян, що свідчать про певні події та історії, в яких вони бачать вираження власної віри, досвіду, думок. Також і Бог виступає як співрозмовник, який звертається до церкви як інтерсуб'єктивної комунікативної спільноти. Ніяке знання про Бога вже не може бути об'єктивно чи суб'єктивно достовірним, оскільки інші члени спільноти і Бог "вносять поправки й додатки" до розуміння Бога суб'єктом або спільнотою. Три різновиди теології та практики повторюють в основному три парадигми у розвитку філософії, виділені К.-О. Апелем та Ю. Габермасом, - об'єктивну, суб'єктивну та інтерсуб'єктивну філософії. При цьому елементи більш пізніх парадигм частково були притаманними попереднім етапам розвитку, що особливо видно на прикладі теології. Адже вже в середньовіччі, при пануванні домодерної парадигми, існувало активне звернення до суб'єктивного містичного досвіду та підкреслювалась важливість соборного мислення й комунікативної згоди. Але це були лише окремі натяки на те, що в майбутньому стане панівним і центральним у наступних парадигмах. Так, при всій напруженій внутрішній роботі самоаналізу в Августина не можна сказати, що у "Сповіді" зображено релігійний

шлях модерного суб'єкта. "Сповідь", при всьому психологізмі Августина, про який вдало говорив С. С. Аверінцев, усе-таки є духовними вправами метафізика-неоплатоніка, а модерний суб'єкт як релігійний тип даний лише в писаннях М. Лютера, Б. Паскаля, Ф. Шлеєрмахера, С. К'єркегора, К. Барта і Р. Бульмана. "Соборний розум" середньовічної церкви, за деякими винятками, не визнає за іншим учасником теологічного діалогу пріоритету у відкритті істини, не резервує місця для висловлювань нових учасників, загалом не сприймає ідеї принципово відкритого віросповідування, теоретизування, етичного й містичного практикування себе та спільноти [25, с. 110-124, 186-200].

Вивчення особливостей трансформацій усіх різновидів протестантизму на сьогоднішньому етапі розвитку особливо важливе в умовах України. Адже в цілому український протестантизм залишається більш консервативним, і процеси модернізації всіх різновидів протестантизму в Україні мають власні специфічні риси. При цьому необхідним є більш чітке й пристосоване до українського контексту розрізнення між трансформаціями в напрямку переходу до постмодерної парадигми й трансформаціями теорії та практики в межах парадигми пізнього модерну. Перший різновид трансформацій системно описують А. Колодний [10] та А. Денисенко [9], другий - П. Яроцький [26; 27, с. 256-270] та М. Черенков [24].

Мета статті полягає в дослідженні методологічних засад сучасного релігієзнавчого вивчення адвентизму, а також ідентичності українського адвентизму як пізньомодерного різновиду християнської спільноти, що протистоїть викликам доби постмодерну й відмовляється переходити на позиції релятивізму й постмодернізму.

Виклад основного матеріалу. Релігієзнавчий опис трансформацій релігійних теорій та практик у межах пізнього модерну опирається на протиставлення модерного і традиційного. При цьому сучасний стан справ розуміється як історична кульмінація процесів модернізації, яку іноді називають ультрамодерном. Модернізація релігії, яка за своєю природою мислиться як світогляд й інститут домодерного типу, пов'язується із намаганнями пристосуватися до нової дійсності. Такі процеси розглядаються як закономірні. Однак навіть найбільше пристосування не рятує від секуляризації, яка є загальним наслідком усякої суспільної модернізації. Цікаво, що релігієзнавці іноді приймають постмодерне невизнання існування абсолютних істин в області релігії з боку теологів як знак поглиблення модерної тенденції торжества секуляризму. Зазначимо, що постмодерний релятивізм усе-таки відрізняється від модерного лібералізму. Також і постмодерна відкритість християнства є відмінною від модерної відкритості. Перша була виявом свободи суб'єкта творчо діяти в різних контекстах, друга є способом сказати "так" тим тенденціям, які суб'єкту подобаються. Таким чином, відкритість модерного християнства - активна й місіонерська, відкритість постмодерного християнства - пасивна й діалогічна. Характерно, що в добу постмодерну активний місіонер мислить себе як пасивний інструмент у руках Бога і всю відповідальність за місію перекладає на самого Бога [14, с. 45; 15, с. 54; 16, с. 60-240; 6, с. 20-54; 4, с. 74; 30, с. 124-130].

Модерне християнство є переважно ліберальним і відкритим, суб'єктивним й інтуїтивним, а не релятивістичним та пасивним. Модерне християнство шукає опори в принципах, які можна верифікувати, у досвіді, який видається достовірним, у віровченні, котре можна зафіксувати як нормативне. Постмодерне християнство такого роду намагання вважає утопічними, пропонуючи

"слабкі концепції істини". Істиною в добу постмодерну виступає те, що подобається, що приваблює, що є цікавим. Претензії на доказовість уважаються пізньомодерністичним фундаменталізмом, приреченим на поразку. Головна особливість християнства вбачається в наративності, тобто в тому, що вірні та спільноти усвідомлюють себе через основоположні історії, переважно біблійні. Категорично заперечується раціоналізація та формалізація цих історій і тих свідчень про істину, цінності, досвід, світогляд, які несуть ці історії [16, с. 60-124].

А. Колодний підкреслює, що для постмодерного християнства характерні: 1) "розмивання самої ідеї Бога"; 2) довільний вибір системи віровчення, падіння значення теорій загалом; 3) еkleктика в теорії, цінностях, практиках; 4) визнання легітимності різних теорій та практик як однаково цінних та істинних; 5) погляд на релігію як засіб особистої самореалізації; 6) розмивання кордону між культовим поклонінням і секулярною діяльністю; 7) традиція та родина перестають самовідтворюватися; 8) релігійна етика замінюється на етикет; 9) вірні перманентно змінюють власну конфесійну або спільнотну належність; 10) екуменічне християнство замінює конфесійне [10, с. 17-19].

Ставлення до постмодерного християнства з боку релігієзнавства має бути об'єктивним. Не все, що є більш пізнім за походженням, є більш правильним чи прогресивним. Тому висловлюємо сумнів у життєздатності постмодерністичних практик і теорій, які нав'язують ряд християнських церков. Усе, що є позитивного в постмодерному християнстві - наприклад, повернення до наративності світогляду, - можливе в межах пізньомодерної парадигми. Так, адвентизм як явище пізнього модерну від самого початку мав яскраво виражений наративний характер, оскільки "Велика боротьба" та інші книги Е. Уайт задавали наративне розуміння християнства як норму. Так само адвентизму не потрібно пристосовуватися до міста в часи постмодерну та постіндустріальної цивілізації, оскільки відповідні ідеї були відображені в концепції християнізованого міста-вулика [23].

Ч. Тейлор як філософ релігії та релігієзнавець цілком правильно підмічає головну рису християнина доби модерну: намагання втілити християнство в усьому своєму житті всерйоз. Звичайно, такі зусилля могли приводити до розчарувань та криз, породжували розділення життя на світське секуляризоване та особисте релігійне. Але ця серйозність, особливо притаманна М. Лютеру, Ж. Кальвіну, а також засновникам течій пізнього протестантизму, - є кращим варіантом стратегії мислення та діяльності, ніж постмодерне "очікування" та "гра" [20, с. 56-80].

Як правильно підкреслює сучасний український філософ та християнський теолог А. Баумейстер, не можна вбачати в усякому несприйнятті постмодерну фундаменталізм чи намагання воскресити домодерний тип християнства, фідейзм чи тоталітарний раціоналізм. Навпаки, раціональність та фідейзм пізнього модерну, культивовані сучасними християнами, є швидше засобом захисту гідності розуму та віри, засобом збереження особистості як людини та християнина, способом захистити соціальність світську та церковну від деструкції та фрустрації [2, с. 304-342]. Ці думки А. Баумейстера цілком виражають і стратегію адвентизму, яка часто не усвідомлюється як власне пізньомодерна.

При всій нашій критичності до постмодерного християнства не можемо не помітити, що між постмодерними й пізньомодерними типами християнської теорії та практики існує певна спадковість. На це є кілька загальних причин.

Перш за все, варто відзначити, що весь модерн, як і постмодерн, критерієм істини оголошував де-факто людську суб'єктивність. Звісно, у часи модерну ця суб'єктивність могла бути раціональною, емпіричною, трансцендентальною, фідеїстичною, особистісною, спільнотною, цілісною, тощо. У часи постмодерну ця суб'єктивність є ураженою, "помираючою" і "воскресаючою", комунікативною, поліваріативною, ризомною тощо. Але при всіх змінах розуміння суб'єктивності довіра до власного суб'єктивного досвіду все ще залишається важливою рисою антропологічного типу людини, спільною для модерну й постмодерну. Модерна претензія на істинність суб'єктивного досвіду (особливо у разі його універсалізації) у часи постмодерну змінюється претензією на значущість суб'єктивної опії, бажання, пориву, які стають інтегральними частинами досвіду. Таким чином, у досвіді як загальному явищі суб'єкт перестає виокремлювати той досвід, який може бути універсалізований за допомогою раціональних процедур та бути критерієм істини, а приймає весь досвід, якщо він є особисто значущим (особливо якщо досвід є "дореклексивним", "безпосереднім", "інтуїтивним" тощо) [5, с. 62-88].

Другою важливою лінією спадкоємності між пізньомодерним і постмодерним типами християнських теорій та практик є нарративний характер релігійності. В епоху постмодерну вірні провадять індивідуальну та колективну самоідентифікації за допомогою великих історій, головними героями яких є Бог, Христос, церква, сучасна спільнота й вірні. Ототожнення власних історій спасіння з описаними в Біблії передують усім іншим актам самоідентифікації [16, с. 102-106].

Свідчення про власний досвід у вигляді історій стає важливішим за віросповідальну систему. Такого роду явище можна назвати "лінгвістичним поворотом" у християнських теоріях та практиках. Але такий поворот готувався в пізньому протестантизмі від самого його виникнення.

Яскравим прикладом нарративності є адвентизм, у якому загальнохристиянський нарратив було пропущено крізь герменевтичну призму нарративу Елен Уайт. Зображена в її книзі "Велика боротьба" [21] метаісторія ставала тим широким контекстом і нарративним світом, що поєднував у собі біблійну історію та сучасні події. Причому деякі з останніх подій були реальними, а деякі - лише розповідями про події в духовному світі, що відображалися в земній історії, впливали на неї, змінювали історію християнства, людства.

Як метанаратив "Велика боротьба" зображує радикальне протистояння добра і зла, відповідає на головні світоглядні питання, окреслює ідеал позитивного героя, сповіщає про кінцеву долю світу та шляхи перемоги добра, виокремлює етапи спасіння та настання нової реальності - царства Божого. Кожен адвентист покликаний співвідносити власний шлях духовного розвитку не лише із біблійним нарративом, а і з метанаративом "Великої боротьби" [23, с. 23-27].

Аналіз теології модерну має бути оновленим, якщо нарративність теорії та практики характерні не лише для постмодерного, а й для модерного християнства, а це справді так, згідно з дослідженнями сучасних теологів загалом та теологів-постмодерністів зокрема.

Якщо підійти до теології модерну з точки зору нарративності, то панівним нарративом у модерному християнстві й зокрема в протестантизмі буде уявлення про спасіння людини як таке, що здійснюється в полі особистого релігійного досвіду [16, с. 88-90; 11, с. 209-307].

Висока оцінка релігійного досвіду в модерній теології, особливо ліберальній, зазнала принципової критики К. Барта. Застосовуючи нарративну методологію до

вивчення Біблії, У. Брюггеман помітив, що в часи кризи панівного нарративу релігійна спільнота продукує альтернативні нарративи [3, с. 50-78]. Очевидно, що запропонований у межах пізньомодерного протестантизму фундаменталізм - це повноцінний альтернативний нарратив до панівного в тогочасному протестантизмі ліберального християнства. У фундаменталізмі не можна бачити позачасову вірність основам християнства, хоча на це й претендували засновники фундаменталізму. Сама побудова вивчення Біблії за взірцем того, як фізико-математичні науки вивчають матеріальний світ, - це вияв модерного типу мислення [9, с. 156-160; 18, с. 16-44].

Адвентизм від самого початку власного виникнення намагався утвердитися як нарратив, вільний від обмеженостей ліберального і консервативного богослов'я. Повернення до Біблії відбувалося не заради перевідкриття взірцевого релігійного досвіду й не задля віднайдення текстуальних підтверджень на користь фундаменталістичних доктрин. Специфіка адвентистського повернення до Біблії в тому, що це нове входження в цілісний нарративний світ Писання.

Драматичне зображення священної історії від її початку до майбутнього кінця у творі Е. Уайт "Велика боротьба" стало тим фокусом, який дозволив наново зрозуміти і саму Біблію, і релігійний досвід, і конкретні текстуальні твердження. Свобода адвентистської герменевтики від "партійності" дозволяє їй і сьогодні бути актуальною загалом та як джерело для місіонерських концептів зокрема. При цьому загальний контекст у часи постмодернізму радикально змінюється, і не лише у світському середовищі, а і в області власне християнського богослов'я [5, с. 124-130].

Класики українського релігієзнавства відзначали, що для релігії характерним є виділення двох полюсів - ліберального і консервативного [12, с. 106-130, 180-224]. Сьогодні ситуація в теорії та практиці християнства значно ускладнилася. Не можна вважати, що постмодерна теологія та практика сьогодні втілюють полюс лібералізму, а пізньомодерна теологія та практика автоматично стають консервативними, належачи до "вчорашнього дня християнства". По-перше, постмодерна теологія та практика намагаються вийти за межі поділів на лібералізм та консерватизм. У теорії та практиці постмодерних церков наслідуються й міксується все, що сподобалося теоретикам чи практикам. Тому можемо спостерігати ліберальне відстоювання свободи поруч із пошуками оновлення релігійного досвіду в архаїчних чи традиційних формах поклоніння. У теології постмодерну виділилися постлібералізм [19, с. 45-58] та постконсерватизм [19, с. 58-63] як дві головні течії думки. Обидві роблять наголос на "пост" і сходяться в основних теоретичних постулатах і практичних принципах.

Як пише український дослідник Р. Соловій, для постлібералізму характерним є заперечення ролі суб'єкта як джерела релігійної істини чи посередника, що передає істину від Бога. Суб'єкт не може досягти істини через тлумачення Біблії за допомогою розуму чи досвіду. Спільноти та їхні практики визначають досвід християн. Наративи визначають раціональність вірних. Включеність вірних та спільнот до загального біблійного нарративу створює причетність та задає межі для варіативного мислення. Зокрема, Р. Соловій так характеризує загальний принцип постлібералізму: "Для нарративного богослов'я спільнота є базовою одиницею людського існування. Розповіді створюють спільноти, а спільноти виступають творцями розповідей у процесі безперервної взаємодії. Релігійні спільноти передають розповіді та традицію їх інтерпретації та додають до них нові розповіді. Розповіді, що склалися в рамках спільнот,

відображають ті принципи інтерпретації, якими вона користується для розуміння свого нинішнього досвіду. Розповіді виступають засобами самопізнання, але, крім того, спонукають до дії, оскільки вони впливають на емоції й мотиви сильніше, ніж концептуальні твердження. Відповідно, Біблія розглядається як розповідь про взаємодію Бога з його народом. Це не означає, що Біблія не містить претензій на пропозиційну істину, однак головною метою Писання вважається не докладне систематичне богослов'я, а запис відносин між Богом і Його народом і того, яким чином ми могли б продовжувати цю історію" [19, с. 53].

Входження теперішніх вірних до простору священної історії можливе, оскільки церковна спільнота отожднює себе із церквою, зображеною в Апокаліпсисі Івана Богослова. Церква, яка бореться, сповідує істину практикою і вірністю Богові. Церква, яка не теоретизує й не захоплюється містичними чи суб'єктивними переживаннями. Церква, яка мислить себе у якості "учнів Христа". Бути подібним до апостолів, мати їхні чесноти й характер, дотримуватися завіту з Богом - важливо. Теоретичні тонкощі та складні віросповідні документи втрачають власну значущість. Соціальна практика церкви важливіша за соціальні доктрини. Спонтанна місіонерська дія більш істинна, ніж проектне мислення. Усі описані риси постлібералізму наглядно доводять, що між модерним лібералізмом і постмодерним постлібералізмом існує не просто велика різниця, а принциповий світоглядний розрив [19, с. 46-58].

Згідно з класифікацією Р. Соловія, для постконсерватизму характерне вчення про вирішальне значення духовного досвіду спільноти [Там само, с. 58-60]. Але цей духовний досвід не можна приватизувати, раціоналізувати, формалізувати. Він даний у спільноті та для спільноти, актуалізується під час поклоніння та практичної діяльності. Спільнота стає місцем духовного досвіду божественного життя в плінні історичного часу настільки, наскільки вона стає відображенням життя спільноти Трійці. Етична самопожертва егоїзмом заради любові до ближнього, дана спочатку як літургійний жест прийняття іншого в його іншості, стає потім нормою практичного соціального життя. Така думка постконсерваторів заперечує необхідність фундаменталізму з його теоретичними принципами ціннісного консерватизму. Спільнота, яка сама являє собою наратив, втягує у власне життя та формує особистість "за своїм образом" [19, с. 59-60; 22, с. 134-150; 18, с. 140-160].

Очевидно, постлібералізм та постконсерватизм намагаються вирішити проблеми адаптації християнства до постмодерної доби, запропонувавши для конфесій як основний рецепт більш розмиту ідентичність, яка не викликала б негативної реакції у вірних та потенційних прихильників. Водночас, розмита ідентичність не передбачає повної безпринципності. Вірність теоретичним пунктам віросповідання замінюється вірністю цінностям та практикам, вірністю спільноті та її етосу. При цьому постконсерватизм пропонує більш структуровану ідентичність і загалом є більш близьким до пізньомодерної релігійності. Постлібералізм більше відкритий до майбутнього й пропонує як норму відкрити ідентичність, "відкрите християнство". Постлібералізм і постконсерватизм спільно протистоять крайньому лібералізму, який повністю розмиває християнську ідентичність аж до стану ризику, а християнські практики перетворює на різновид гри. Яким би не був такий крайній лібералізм - пізньомодерним чи постмодерним, він критикується як "язичництво в християнстві", звеличення людини замість звеличення Бога [5, с. 44-56; 19, с. 220-244].

У межах пізньомодерного типу християнства виділення консервативної та ліберальної тенденції зберігає власне значення. Однак пізньомодерні прогресивні теологи відчують себе консерваторами порівняно з постмодерністами. Звідси виникає таке явище, як консерватизм вчення й новаторство у формах проповіді, що характерне, наприклад, для сучасної католицької церкви. Для пізньомодерного типу християнства сьогодні характерна тенденція до технологізації процесів проповіді та служіння. У цій технологізації проявляється надія не лише на раціональність, а й на досвід, який уже накопичений релігійними спільнотами [19, с. 64-88].

На нашу думку, теорії та практики адвентизму, особливо українського, є яскравим прикладом пізньомодерного християнства. У нашому дослідженні ця теза буде обґрунтовуватися на конкретному тематичному матеріалі, із застосуванням новітніх матеріалів щодо стану справ усередині українського адвентизму. Водночас, неможливо жити в постмодерному світі й бути повністю вільним від його впливу. Деякі тенденції доби постмодернізму знаходять своє відображення в дискусіях усередині адвентизму. Особливо це стосується дискусії щодо жіночого священства [1; 7; 17]. Підвищення ролі жінки в релігійній спільноті почалося в адвентизмі із самого початку його виникнення, і тому нам необхідно дослідити відповідну проблематику для об'єктивної оцінки з точки зору сучасної релігієзнавчої науки [8, с. 49-52, 63-66]. Як би сильно не наближався адвентизм до відкритості сучасному світові, він не може прийняти принципово важливі для постмодерного богослов'я принципи: можливість вічного спасіння для всіх християн і навіть нехристиян; наголос на можливості помилок у Біблії й фактичне уведення пріоритету авторитету спільноти й особистості (постлібералізм) чи традиції й досвіду (постконсерватизм) перед біблійним ученням. Так само характерне для постмодерного християнства повне розмивання межі між релігійним і нерелігійним неприйнятне для адвентизму. Але це лише попередній зауваження, які мають на меті пояснити нашу гіпотезу: при всій відкритості до сучасного світу та при всіх трансформаціях адвентизм розвивається як пізньомодерне християнство, що знаходить своє відображення в практичному житті українського адвентизму [10, с. 18-24].

Висновки

Здійснений аналіз теоретичних і методологічних творів українських релігієзнавців та зарубіжних учених і теологів дозволив виділити особливості пізньомодерного й постмодерного типів протестантизму загалом та адвентизму зокрема.

Для світового адвентизму характерною є внутрішня боротьба між пізньомодерним і постмодерним типом християнства. Постмодерністичною за власним типом і формами вираження є аргументація на користь жіночого священства, більшої відкритості до світу. В Україні навіть у місіонерській та соціальній роботі як об'єктивно найбільш відкритих до світу не спостерігаємо переходу до постмодерного типу християнства, хоча окремі риси постмодерних практик знаходять своє застосування. Але такі елементи використовуються лише настільки, наскільки вони є корисними й не порушують загального стилю адвентизму, не несуть загрози цілісності врівноваженому та способу життя адвентистів, не суперечать моральним цінностям і практичним принципам соціальної доктрини адвентизму. Це дозволяє нам висунути гіпотезу про те, що ряд практик є спільними для християнства пізньомодерного й постмодерного типів

при активності християн у постмодерному середовищі. Такого роду практики умовно можна назвати рисою відкритого християнства, яке, при активній взаємодії зі світом, відмовляється втрачати власну ідентичність. Але оскільки відповідні практики органічно розвивають способи церковного життя й активності вірних, сформовані в пізньомодерний період, зараховуємо їх саме до типологічних ознак сучасного адвентизму як різновиду пізньомодерного християнства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адвентистов призвали изучать вопрос о рукоположении женщин самостоятельно [Электронный ресурс] - Режим доступа : <http://adventist.ru/2014/10/01/adventistov-prizvalizhachat-vopros-o-rukopozhnenii-zhenshhin-samostoyatelno>.
2. Баумейстер А. Буття і благо : [монографія] / А. Баумейстер. - Вінниця : Т. П. Барановська, 2014. - 418 с.
3. Брюггеман У. Пророческое воображение / У. Брюггеман ; [пер. с англ. С. Корниенко]. - Черкассы : Коллоквиум, 2012. - 231 с.
4. Бучма О. Фундаменталізм і лібералізм в сучасному християнстві / О. Бучма // Християнство доби постмодерну : [колективна монографія] / [ред. А. Колодного]. - К., 2005. - С. 69-86.
5. Вейз Д. Э. Времена постмодерна: Христианский взгляд на современную мысль и культуру / Д. Э. Вейз ; [пер. с англ.]. - М. : Фонд Лютеранское наследие, 2002. - 240 с.
6. Волох В. О. Письмо и повествование. Принципы нарративного анализа посланий Павла / В. О. Волох. - Черкассы : Коллоквиум, 2012. - 130 с.
7. Гейкер Р. Рукоположение женщин. Три позиции [Электронный ресурс] / Роман Гейкер. - Режим доступа : <http://www.asd.in.ua/archives/1188329266>.
8. Годичное совещание Украинской униональной конференции церкви АСД "Возрождение и христианская жизнь" (Киев, 21-22 ноября 2012 г.). - К., 2012. - 47 с.
9. Денисенко А. Кто (все еще) напуган постмодернизмом? / А. Денисенко // Форум 20. Двадцать лет религиозной свободы и активной миссии в постсоветском обществе. Итоги, проблемы, перспективы евангельских церквей. Материалы к дискуссиям / [за ред. М. Черенкова]. - К. : Дух і літера, 2011. - С. 155-170.
10. Колодний А. М. Премодерн, модерн, постмодерн в контексті історії християнства / А. М. Колодний // Християнство доби постмодерну : [колективна монографія] / [за ред. А. Колодного]. - К., 2005. - С. 5-33.

Чернущка Иван,

соискатель кафедры философии Ровенского государственного университета, г. Ровно

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ СОВРЕМЕННОГО РЕЛИГИОВЕДЧЕСКОГО ИЗУЧЕНИЯ АДВЕНТИЗМА

В статье осуществлен анализ теоретических и методологических трудов украинских религиоведов и зарубежных ученых и теологов, что позволило выделить особенности позднемоде́рного и постмодернистского типов протестантизма в целом и адвентизма в частности. Доказано, что для мирового адвентизма характерна внутренняя борьба между позднемоде́рным и постмодернистским типом христианства. Доказано, что адвентизм в Украине является разновидностью позднемоде́рного христианства с отдельными чертами постмодернистских практик.

Ключевые слова: адвентизм; модерн; постмодерн; позднемоде́рное христианство; нарратив; постлиберализм; постконсерватизм.

Chernushka Ivan,

Postgraduate student of the Philosophical Department of the Rivne State University of Humanities, Rivne

METHODOLOGICAL FOUNDATIONS FOR CONTEMPORARY RELIGIOUS STUDIES OF ADVENTISM

The article deals with the topic of contemporary criticism of methodological foundations for contemporary Religious Studies of Adventism. The analysis of theoretical and methodological works of Ukrainian and foreign

11. Кюнг Г. Великие христианские мыслители / Г. Кюнг ; [пер. с нем. О. Ю. Бойцовой]. - СПб. : Алетейа, 2000. - 442 с.
12. Лобовик Б. А. Религиозное сознание и его особенности / Б. А. Лобовик. - К. : Наук. думка, 1986. - 246 с.
13. Нуллэнс П. Многомерная. Нравственное богословие в контексте постмодернизма / П. Нуллэнс, Р. Мичнер. - К. : Книгоноша, 2015. - 304 с.
14. Райт К. Миссия Бога / К. Райт ; [пер. с англ. А. Карплюка и О. Розенберг]. - Черкассы : Коллоквиум, 2015. - 581 с.
15. Wright N. T. Scripture and the Authority of God: How to Read the Bible Today (rev & exp ed.) / N. T. Wright. - HarperOne, 2011.
16. Wright N. T. The New Testament and the People of God: Christian Origins and the Question of God 1 / N. T. Wright. - Augsburg Fortress, 1992.
17. Резолюция комитета библейских исследований ЕАД [Электронный ресурс] - Режим доступа : <https://www.adventistarchives.org/резолюция-комитета-библейских-исследований-еад-по-вопросу-рукоположения-женщин.pdf>.
18. Смит Дж. Церковь и постмодернизм. Как найти место в церкви Лиотару, Фуко и Деррида? / Дж. Смит ; [пер. с англ. В. Курат]. - Черкассы : Коллоквиум, 2012. - 214 с.
19. Соловий Р. Виникаюча церква / Р. Соловий - Черкассы : Коллоквиум, 2012. - 328 с.
20. Тейлор Ч. Секулярна доба. Книга перша / Ч. Тейлор ; [пер. з англ. Олексій Панич]. - К. : Дух і літера, 2013. - 664 с.
21. Уайт Е. Велика боротьба / Е. Уайт ; [пер. з англ.]. - К. : Джерело життя, 1995. - 672 с.
22. Хейз Р. Этика Нового Завета / Р. Хейз ; [пер. с англ. Г. Ястребова]. - М. : ББИ, 2005. - 712 с.
23. Хилл Р. "Улей". Руководство по благовестию в городах / Р. Хилл, Дж. Тармон. - Заокский : Источник жизни, 2014. - 128 с.
24. Черенков М. Європейська Реформація та український євангельський протестантизм (генетико-типологічна спорідненість і національно-ідентифікаційні виміри) / М. Черенков. - Одеса : Християнська просвіта, 2008. - 566 с.
25. Чорноморець Ю. Теологія / Ю. Чорноморець, Т. Левченко, Г. Христокін. К. : МАН, 2015. - 229 с.
26. Яроцький П. Протестантизм як предмет релігієзнавчого дослідження / П. Яроцький // Українське релігієзнавство. - 2006. - № 40. - С. 171-187.
27. Яроцький П. Л. Релігієзнавство: Сучасні релігійні процеси у світі й Україні / П. Л. Яроцький. - К. : Кондор, 2013. - 442 с.

scientists of Religious Studies and theologians allowed to select features of postmodern and late modern types of Protestantism in general and Adventism in particular. For the world Adventism is characterized internal struggle between late modern and postmodern types of Christianity. In particular, there is postmodern on their type and form of expression is the argument in favor of female priesthood, greater openness to the world. In Ukraine, even in the missionary and social work which is objectively the most open to the world, not seeing a transition to a postmodern type of Christianity, although some elements of postmodern practices find their application. But these elements are used only in so far as they are useful and do not violate the general style of Adventism, not threaten the integrity of faith and lifestyles of Adventists do not contradict moral values and practical principles of the social doctrine of Adventism. This allows us to hypothesize that a series of practices common to late modern Christianity and postmodern types of activity of Christians in the postmodern environment. Such practices can be called an open feature of Christianity, which, in active cooperation with the world refuses to lose its own identity. But as organic practices develop appropriate methods of church life and activity of believers formed in late modern period, we attribute it to their typological characteristics of contemporary Adventism as a form of late modern Christianity. With all the openness to the contemporary world and the transformation Adventism is developed as late modern Christianity, which is reflected in practical life of Ukrainian Adventism.

Keywords: *Adventism; modern; postmodern; late modern Christianity; narrative; postliberalism; postconservatism.*

REFERENCES

1. *Adventists called for to study the question of the ordination of women alone*, available at: <http://adventist.ru/2014/10/01/adventistov-prizvali-izuchat-vopros-o-rukopolozhenii-zhenshhin-samostoyatelno> (rus).
2. Baumeister A. (2014), *Being and good*, T.P.Baranovska Publ., Vinnytsia, 418 p. (ukr).
3. Bruggeman W. (2012), *Prophetic Imagination*, Colloquium, Cherkasy, 231 p. (rus).
4. Buchma O. (2005), *Fundamentalism and liberalism in contemporary Christianity*, in Kolodnyi A. (ed.), *Christianity in the postmodern era*, Kyiv, p. 69-86 (ukr).
5. Weiss D. E. (2002), *Postmodern Times: A Christian perspective on contemporary thought and culture*, Lutheran Heritage Foundation, Moscow, 240 p. (rus).
6. Volokh V. O. (2012), *Writing and narrative. The principles of narrative analysis of Paul's epistles*, Colloquium, Cherkasy, 130 p. (rus).
7. Heiker R. *The ordination of women. Three positions*, available at: <http://www.asd.in.ua/archives/1188329266> (rus).
8. *Annual meeting of the Ukrainian Union Conference of SDA Church «Revival and the Christian life»* (Kyiv, 21-22 November 2012), (2012), Kyiv, 47 p. (rus).
9. Denysenko A. (2011), *Is there anyone else frightened by postmodernism?*, *Forum 20. Twenty years of religious freedom and an active mission in the post-Soviet society. Results, problems and prospects of evangelical churches. Materials for discussion*, Duh i Litera, Kyiv, pp. 155-170 (rus).
10. Kolodnyi A. M. (2005), *Premodern, modern, postmodern in the context of the history of Christianity*, in Kolodnyi A. (ed.), *Christianity in the postmodern era, Collective monograph*, Kyiv, pp. 5-33 (ukr).
11. Kung H. (2000), *Great Christian Thinkers* [translated from German O.Y.Boitsova], *Aleteia*, Saint Petersburg, 442 p. (rus).
12. Lobovyk B. A. (1986), *Religious consciousness and its features*, *Naukova dumka*, Kyiv, 246 p. (rus).
13. Nullens P., Michner R. (2015), *Multidimensional. Moral Theology in the context of postmodernism*, *Knyhonosha*, Kyiv, 304 p. (rus).
14. Wright N. T. (2015), *The mission of God*, *Colloquium*, Cherkasy, 581 p. (rus).
15. Wright N. T. (2011), *Scripture and the Authority of God: How to Read the Bible Today* (rev & exp ed.), HarperOne (engl).
16. Wright N. T. (1992), *The New Testament and the People of God: Christian Origins and the Question of God 1*, *Augsburg Fortress* (engl).
17. *Resolution of the Biblical Research Committee Euro-Asia Division*, available at: <https://www.adventistarchives.org/резолуция-комитета-библейских-исследований-еад-по-вопросу-рукоположения-женщин.pdf> (rus).
18. Smith G. (2012), *Church and postmodernism. How to find a place in the church for Lyotard, Foucault and Derrida?*, *Colloquium*, Cherkasy, 214 p. (rus).
19. Solovii R. (2012), *Emerging church*, *Colloquium*, Cherkasy, 328 p. (ukr).
20. Taylor Ch. (2013), *A Secular Age. Book I*, *Duh i litera*, Kyiv, 664 p. (ukr).
21. White E. (1995), *The Great Controversy*, *Dzherelo zhyttia*, Kyiv (ukr).
22. Hays R. (2005), *Moral Vision of the New Testament* [translated from English by G.Yastrebova], *BBI*, Moscow, 712 p. (rus).
23. Hill R., Tarmon G. (2014), «Beehive». *Guide to the gospel in the cities* [translated from English], *Istochnik zhyzni*, Zaokskii, 128 p. (rus).
24. Cherenkov M. (2008), *European Reformation and Ukrainian Evangelical Protestantism (genetic and typological affinity and national identification measurements)*, *Khrystyianska prosvita*, Odesa, 566 p. (ukr).
25. Chornomorets Y., Levchenko T., Khrystokin H. (2015), *Theology*, *MAN*, Kyiv, 229 p. (ukr).
26. Yarotskyi P. (2006), *Protestantism as a subject of Religious Studies*, *Ukrainian Religious Studies*, № 40, pp. 171-187 (ukr).
27. Yarotskyi P. L. (2013), *Religious Studies: Contemporary religious processes in the world and Ukraine*, *Kondor*, Kyiv, 442 p. (ukr).

© Чернушка Іван

Надійшла до редакції 03.09.2015